

← [Forrige artikel](#)

Elisabeth Jerichau Baumann

Kategori: [Anmeldelser](#)

Visninger: 205

Del artikel: [f](#) [t](#) [in](#)

Sine Krogh

Elisabeth Jerichau Baumann – Kunstens kvinder

Forlaget Frydenlund. 128 sider. Illustreret. 199 kr.

Af *Ida Munk*

Forlagets bogserie, 'Kunstens kvinder', formidler forskningsbaseret viden om oversete og mere kendte kunstnere fra det 19. og 20. årh. Bøgerne skal iflg. forlagets pressemeddelelse aktualisere " – kvindernes livsvilkår, deres kunst og karriere i et kvindehistorisk og formidlingsorienteret format".

Den lille bog på godt 100 sider er skrevet af Sine Krogh, der er mag. art. og ph.d. i kunsthistorie, ansat på Kbh. Universitet, med speciale i 1800-tallet.

Forfatterens tidligere arbejde med Elisabeth Jerichau Baumann heriblandt Sine Krogh og Birgitte Fink: 'Breve fra London - Elisabeth Jerichau Baumann og den victorianske kunstverden' 2018, indgår med vægt i andre forfatters arbejde om denne kunstner; således f.eks. i Eva Pohl: 'Gennembrud – Kvinder i dansk kunst fra 1600-tallet til i dag' fra 2021 s.48-58.

Den her anmeldte bog gennemgår kunstnerens livsforløb – hvordan hun som barn født 1818 i en polsk-tysk velhavende familie, viste sin egenrådighed og hvordan hun fik støtte til sine tidlige ønsker om at uddanne sig som kunstner. I denne sammenhæng gøres det klart, hvilken kamp også hun, som var uden økonomiske problemer i modsætning til mange andre kvinder, måtte kæmpe for at få adgang til en egentlig uddannelse. Efter et år med privat tegneundervisning drog hun til Berlin, hvor hun blev totalt afvist af en professor, som mente, hun aldrig skulle tænke på at blive kunstnerinde, men rejse hjem (s. 19). Hun ikke lod sig affærdige, hvilket skulle vise sig typisk for hende.

Hun fik yderligere et års tegneundervisning i Berlin, hvorefter hun blev privatelev – kvindernes eneste uddannelsesmulighed - ved kunstakademiet i Düsseldorf. Hun var 20 år, men måtte have sin lillebror med som ledsager, hvilket viser et af de mange former for benspænd for kvindelige kunstneres karriereforløb. Et andet var, at disse kvinder heller ikke måtte male efter nøgenmodel og dermed blev afskåret for kendskab til kroppens anatomiske opbygning.

Bogen påpeger dog også nogle fordele ved det kvindelige udgangspunkt: Hun gjorde sig godt i det sociale liv, da hun gerne var midtpunkt og optrådte med sin smukke stemme for bl.a. den preussiske kongefamilie. Hun mestrede både polsk og tysk og kunne allerede tidligt spille på mulighederne her.

Hendes debutværk som maler, 'En polsk bondefamilie på ruinerne af deres brændte hus' blev set som et socialrealistisk værk politiseret i forhold til de russiske overgreb på den polske befolkning. Dette og et andet maleri fra udstillingen blev solgt til henholdsvis en markis i England og en polsk fyrste. Allerede hermed viste Elisabeth Jerichau Baumann, hvorledes hun kunne sælge til samfundets øverste klasse og tjene så mange penge, at hun blev økonomisk uafhængig.

I 1845 var Rom næste station. Hertil rejste hun alene, hvilket, lige som det at hun rejste for egne midler, var helt usædvanligt for en kvinde. Her blev hun en del af først de tyske, intellektuelle kredse senere også de danske, hvor hun bl.a. mødte den danske maler Johan Thomas Lundbye og Jens Adolf Jerichau, der blev Thorvaldsens afløser som den centrale figur i kunstmiljøet. Allerede i 1846 blev hun gift med J.A. Jerichau. Bogen indeholder forskellige udsagn om den nygifte kunstnerinde fra danske kunstnere, der kendte parret i Rom. De forudsiger problemer for kosmopolitten i den danske kunstverden. Dette fremgår af bogen gennem en række citater, som desværre gengives uden kildehenvisning.

Det lykkedes i Rom at imponere nogle af de forbeholdne danskere bl.a. gennem produktionen af et berømmet hovedværk samt at sælge endnu et billede til betydende kredse; denne gang til det kongelige samling ved kunstakademiet i Düsseldorf og at føde det første af 9(ni!) børn. Derefter drog hun i 1849 alene med sit 2-årige barn højgravid til Danmark med det formål at slå igennem i kunstnerkredsene i Danmark. Hendes mand skulle færdiggøre et arbejde i Rom og derefter følge efter. Planen var, at hun skulle udstille i Kunstforeningens forskellige udstillinger og i foråret udstille som den store satsning på Charlottenborg. Det blev imidlertid det første møde med det danske forbehold for hendes tyske stil. Anmeldelserne var nedsablende. " ... tydeligt for Elisabeth, at man fra den nationalistiske kunstfløjs side mente, at hun som tilreisende kunstner ikke forstod den igangværende kultivering af danskheden." (s. 53-55) Hun blev ramt af den samfundsmæssige virkelighed. Den Første Slesvigske Krig var brudt ud i 1848. Hendes tilhørsforhold til den düsseldorfske kultur var preussisk! Den medvind, Elisabeth havde oplevet i tyske sammenhænge, blev til modvind i det danske kunstmiljø." (s. 55) Bogen beskriver herefter, hvorledes Elisabeth forsøgte at tilpasse sig populære danske emner, idet hun bl.a. malede kvinder i egnsdragter. Men hun blev af kunstmiljøet kritiseret for gennem valget af motiverne at spekulere i salgsmuligheder, selv om nogle kunstanmeldere var rosende. Der var venner som H.C. Andersen, der forsøgte sig med forsvar, men Elisabeths tyske baggrund forblev et negativ kort. Bogen viser dog også et andet aspekt af fordele og ulemper ved Elisabeths 'tyskhed'. Hun var formidabel til at udvikle og bruge sine netværk: Således fik hun kontakt til enkedronning Caroline Amalie, der med sin tyske baggrund fattede sympati for hende. Det samme gjaldt flere andre af kongehusets medlemmer og adelsslægter. Enkedronningen skrev således et introduktionsbrev til dronning Victoria, der faktisk købte et af kunstnerens billede og lod hende udstille på Buckingham Palace. Ligeledes hjalp H.C. Andersen hende med introduktionsbreve, der åbnede netværk.

Elisabeths succes i England stod i kontrast til den "bornerede smaaligtænkende Konstnerstand" i København (s. 76). Hun udstillede i Royal Academy og solgte gennem et galleri på Pall Mall, der med en markedsorienteret strategi var et glimrende supplement til udstillingerne i Royal Academy.

I bogen beskrives Elisabeth i London således: "Elisabeth var om sig under opholdene og skaffede sig behændigt adgang til en række prominente og hjælpsomme kvinder ... samt flere af de kunstinteresserede adelskvinder, der omgav dronning Victoria.." (s. 81)

Men bogen noterer også den næsten umenneskelige energi og kraft, Elisabeth besidder: Hun har 12 ophold i London fra 1852 frem til 1873, hvor hun udstillede 10 gange i Royal Academy og seks gange i galleriet samt ved verdensudstillingen i 1862. "... de økonomiske resultater (var) for gunstige til, at hun blev hjemme." mellem 1849 og 1858 viste hun 79 værker på københavnske udstillinger. Mellem 1846 til 1861 fødte hun de ni børn, hvoraf to døde.

Forfatteren fremlægger det synspunkt, at Elisabeth var en forretningskvinde: Vedr. verdensudstillingerne i Paris, London, Wien og Philadelphia var hun opmærksom på, hvilke kundesegmenter, der ville besøge udstillingerne og udvalgte tematik og malemåde, der passede til de pengestærke klassers smag. "Som den drevne forretningskvinde hun var, forlangte hun høje

priser for sine værker. Nogle gange for høje, hvis man spurgte den ellers trofaste ven H.C. Andersen.” s. 91.

I 1860'erne begyndte salget i London at svinde, men Elisabeth var råde snar: Hun så, hvorledes andre, britiske kunstnere havde fat i en stil, der var salgbart: orientalismen. Elisabeth fik gennem den danskfødte prinsesse Alexandra, gift med den britiske tronarving et introduktionsbrev til den egyptisk-tyrkiske prins Mustafa Fazil i Konstantinopel. Her gjorde hun holdt i 1869-70 og rejste videre til Smyrna, Athen, Alexandria og Kairo. Hun publicerede sine rejseoplevelser i Brogede Rejsebilleder i 1881.

De orientalske billeder blev først vist i London og siden i 1873 i Danmark og vakte opmærksomhed. I årene herefter kom der igen salg i kunstnerens værker. Elisabeth blev i løbet af 1870erne igen interessant og blev i England fyldigt præsenteret i et banebrydende tobindsværk: The Female Artists fra 1876.

I bogens sidste kapitel 'Eftermæle' chokeres man over, hvor bevidst man har søgt at udskrive Elisabeth Jerichau Baumann af kunsthistorien. Det var ikke ualmindeligt, at kvinder ikke blev omtalt i kunsthistoriske oversigtsværker, og Elisabeth havde med sine Ungdomserindringer fra 1874 og Brogede Rejsebilleder fra 1881 – udgivet kort før hendes død - været bevidst om, at det ville være en kamp at sikre sig et positivt eftermæle. Hun havde overladt en stor del af sine breve til vennen og forfatteren Nicolaj Bøgh, der i 1886 (fem år efter hendes død) udsendte biografien Elisabeth Jerichau Baumann – En Karakteristik. Den blev ikke vel modtaget. Hun blev omtalt som ”: ” polsk af fødsel, uddannet i Düsseldorf, et let og frodigt, men aldeles overfladisk Talent” i Udsigt over Kunstens Historie i Danmark, af kunsthistorikeren Julius Lange” (s. 118).

Forfatteren afslutter bogen med: ” Hun holdt fast i sin kunstnerrolle på trods af den tvivl og de benspænd, hun mødte på sin vej. Hun udfordrede datidens forestillinger om, hvad en kvinde formåede, og hun forsøgte, trods kritik og kampe, at forene familieliv og karriere. Da hun ikke blev accepteret som dansk, gjorde hun den kosmopolitiske kunstneridentitet til sit særkende. ” s. 121.

Bogen kommer på sine godt 120 sider godt rundt om kunstnerens mange facetter. Der er mange, og man bliver som læser blæst bagover af den vilje og den kraft, som dette menneske har besiddet og brugt på kunsten. På trods af den modstand, hun ofte mødte, må hun have følt, at det var værd at kæmpe for. Bogen her viser nogle af nederlagene, sejrene og betingelserne herfor. Den er et godt eksempel på, hvorledes de samfundsmæssige vilkår påvirkede de kvindelige kunstners vilkår og påviser, hvordan modstanden mod f.eks. denne kosmopolitiske maler forsøgtes udskrevet af den danske kunsthistorie.

Bogen lader den faghistoriske læser noget i stikken: Der er ingen noter eller direkte kildehenvisninger, hvilket betyder, at den forskningsbaserede viden, som serien 'Kunstens kvinder' skal formidle, står til troende alene på forfatterens udsagn og giver ikke læseren mulighed for direkte at gå videre. Bogen indeholder ganske vist en litteraturliste på 2,5 side, hvor såvel bøger som aviser, udstillingsfortegnelser, breve og håndskrifter er oplyst, men nogen god hjælp til videre forskning af de konkrete informationer gives ikke.

[Historie-online.dk, den 13. marts 2024]

← [Forrige artikel](#)

SE RELATEREDE ARTIKLER